

— Zane Radzobe

Mūsu Šveiks

Spēlmaņu nakts mūža balvas laureāts **Gunārs Placēns** (91) stāsta, ka teātrī viņu sasmīdināt ir gandrīz neiespējami un komēdija ir jāspēlē daudz nopietnāk par traģēdiju

AR AKTIERI Gunāru Placēnu satiekamies Dailes teātra darbinieku kafejnīcā, un sarunāt tikšanās laiku, izrādās, nemaz nav tik vienkārši. Interviju grafiks viņam pašlaik spraiģis, turklāt vecākais Latvijā spēljošais vīrieškārtas aktieris, kā viņš pats sevi lepmi dēvē, no rīta apmeklējis ārstu. Visu mūžu uz skatuves kāpis kaut vai ar plaušu karsoni, viņa dēļ nesot atcelta neviena izrāde, tad nu beidzot jāpārbaudās, Placēns smejas un no pusdienām atsakās: pēc dabas esot mazēdājs, ceļoties ne ātrāk par divpadsmitiem (mēs tiekamies rīta pusē), gulēt ejot krietni pēc pusnakts. Darbs teātrī mūža garumā atstājis ietekmi arī uz aktiera dzīvesstilu. Piektdien, 23. novembrī, Latvijas teātris un skatītāji Placēnam par to teiks paldies – viņam piešķirta *Spēlmaņu nakts* balva par mūža ieguldījumu.

Placēns ir dzimis 1927. gadā un Dailes teātrī ienācis pirms sešdesmit septiņiem gadiem, visu mūžu te arī nostrādājis. Reizēm gan esot licies – diez, kā būtu pamēģināt kaut kur citur, bet tomēr par savu teātri Placēns saka – tā ir ģimene. «Es te jūtos kā mājās.» Placēns sirsnīgi atsauca kafejnīcā ienākušo kolēģu sveicieniem un palepojas, ka «jaunie un talantīgie» pieņēmuši viņu savā pulkā. Un tūlīt šķelmīgi piebilst: «Teātra bufete – tā ir vieta, kur cilvēks jūtas labi.»

Lai arī teātris nebija Placēna pirmā izvēle (viņš beidzis divas lauksaimniecības skolas un ir sertificēts agronoms), no vecākiem – Sausnējas pagasta biedrības nama amatiereteātra aktieriem – pārmanotā teātra mīlestība tomēr uzvarējusi, un 1951. gadā topošais aktieris nonāca Smiļģa teātrī. Režisoru-mīluļu Placēnam nekad neesot bijis, un tomēr, stāstot par savu skatuves mūžu, viņš bieži atgriežas tieši pie Smiļģa. «Smiļģim jau patika, ka kaut kas ir – vai nu balss, vai augums, vai talants. Citādi, kad institūtā mācījos par vecajiem aktieriem – visi talantīgi, visi smuki, bet beigās tomēr visi sajūk. Sieva man tagad saka – nu ko tu visu laiku kliedz? Bet tad jau Dievs nebūtu

tādu balsi devis...» Placēns nobeidz sakāmo ar Rūdolfā Blaumaņa *Brīnuma zālītes* jeb savulaik populārās izrādes *Īsas pamācības mīlēšanā* citātu, kura pilnajā variantā bagātais dzirnavnieks skaidri ļauj nojaust: tā ir Tā Kunga griba, ka viņš savu balsi krietni liek lietā.

Arī Placēna uzskats par to, kas ir ideāls teātris, šķiet tuvs Smiļģa teātra principiem. Tas, ka teātris ir smags darbs, piemēram, – mēnesī spēlētas pat divdesmit septiņas izrādes. Kā to var izturēt? «Treniņš. Bez stipras

veselības un nerviem teātrī nav ko darīt,» aktieris atrauc. Arī bez talanta un fantāzijas. Un vēl kādreiz esot prasīta lielāka cieņa pret skatuvi. «Smiļģim, piemēram, visi pa skatuvi čibiņās staigāja. Lai neklaudz. Tagad jau nav laika cieņu izrādīt,» viņš nedaudz skumji novelk. Bet galvenais un Placēna mūža vissvarīgākais princips allaž bijis skatītājs. «Kam tad teātris ir domāts, ja ne skatītājam?» viņš retoriski jautā. Un piebilst: teātrim jābūt svētkiem.

Teātra ļaudis Placēnu godinās kā izcilu komēdijas aktieri. Lomu skaits sniedzas krietni pāri simtam, bet starp nozīmīgākajām minamas trīs – viņš ir latviešu doktora Vatsons, Sančo Pansa, bet īpaša loma ir krietnais kareivis Šveiks Eduarda Smiļģa 1961. gada iestudējumā. Placēna atveidoto Šveiku atceras un mīl, bet vai varonis, kura

lomā aktieris ieturējis neskaitāmas reizes, ir latviskas dabas? Uz šo, tāpat kā uz jautājumu, vai latvieši apveltīti ar labu humora izjūtu, Placēns uzreiz neatbild. Kaut arī drusku viņa attieksmi var nojaust, kad aktieris irgodamies stāsta, kā visveiklāk var iedabūt skatītāju zālē vīriešus: dāmām esot jāsaprot, ka vīriem jāsoļa – bufetē ieiet varēs. «Mums jau arī patīk, ja skatītājs ir drusku iedzēris. Latviešu cilvēks ir sasaistīts, sēž un domā – kā es smiešos, ko kaimiņš padomās. Kad ieņem, atbrīvojas un domā – bet man taču patīk, es jau sen gribēju izsmieties.»

Placēnu pašu esot grūti sasmīdināt. Omulīgais, labsirdīgi šķelmīgais aktieris teātrī nesmejojoties gandrīz nekad – uz skatuves kolēģi viņu no lomas neesot izsītuši ne reizi, arī izrādes mēģinājumu procesā aktieris komisko ignorē. «Kad lasa komēdiju, man nekad nenāk smiekli. Citi smejas, bet kas tur ko smieties? Jāsmejas skatītājam. Es uzreiz sāku domāt par to, ko mans varonis grib, kā viņš gērbjas. Kļēmoties man nepatīk,» aktieris saka un ne reizi vien mūsu sarunā uzsver: komēdija ir jāspēlē nopietnāk par traģēdiju; lai sasmīdinātu – pirmām kārtām jāatrod atveidojamā varoņa sāpes.

Un varbūt tieši tāpēc Šveiks. Placēns skaita – Šveiks ir gudrs, labestīgs, asprātīgs, viņam patīk ar nopietnu sejas izteiksmi plēst jokus vai dažādās dzīves situācijās izlīdzēties ar mazu viltību. Un tad aktieris ar garšu izstāsta, kā viņa varonis izrādē apturējis vilcienu. «Stāsta, ka te kloķi labi nedarbojoties,» Šveiks saka konduktoram, un nepaieļ ne īss brīdis, kad tas, dzelzceļa godu aizstāvēdams, pats gatavs ierādīt, kā noraujamās avārijas bremzes. Bet tie nav dzīvnieciski, skaļi joki; drīzāk tādi, par kuriem aktieris saka – viņam patīk novērtēt, ka kolēģis labi spēlē, un nevis skaļi smieties, bet sirsnīgi smaidīt. Tāpēc viņam savulaik patīcis spēlēt arī Kārļa Auškāpa *Šveika* versijā, kur krietnā kareivja lomā ieturējis Artūrs Skrastiņš. «Kurš karavīrs tad negrib kļūt par ģenerāli?» Placēns ar smaidu atgādina, atzīmējot, ka viņam no kareivja izdevies uzdienēties par ķeizaru. Lai arī pēc sava Šveika pēdējās izrādes viņš ilgi esot sēdējis ģērbtuvē – bijusi tāda sajūta, itin kā būtu jāatvadās

BALTIJAS
SIMFONISKAIS
FESTIVĀLS

LATVIJAS
NACIONĀLAIS
SIMFONISKAIS
ORKESTRIS

24.
NOVEMBRĪ
19.00
LIELAJĀ
GILDĒ

TRĪS ORĶESTRI
UN TRĪS DIRIGENTI
UZ VIENAS SKATUVES

Latvija 100

BIĻETES:
LIELĀS GILDES KASĒ
BIĻESUPARADIZE.LV

no kolēģa vai tuva drauga, kuru nekad mūžā vairs neizdosies satikt.

Ar kādām sajūtām Placēns gaida balvas ceremoniju? Ar uztraukumu, protams. «Nezin, vai maz drīkst stāstīt, bet sieva saka – jāapskatās, vai kodes ancuku nebūs saēdušas, šito brīdi gaidot. Es jau intervijās esmu teicis, ka dzīvošu tik ilgi, kamēr sagaidīšu ko labu. Nu tad esmu sagaidījis,» Placēns saka.

Lai gan apgalvot, ka aktieris vecumdienas vadītu rāmi, pārcilādams pagātnes notikumus, nav pamata. Viņš joprojām spēlē, piemēram, Ērika Hānberga *Ērtas dzīvošanas mirklišos* (režisors Kārlis Auškāps, 2015) un Kena Kizija *Kāds pārlaidās pār dzeguzes līgzodu* (Aleksandrs Morfovs, 2015). Pielūdzējas joprojām daļā komplimentus, viņš joprojām ir kaislīgs autobraucējs, bet vasarās stādot rozes un priecājoties par sauli. Par politiku aktieris tikai pasmejās, asprātīgi piezīmējot, ka pašreizējais valdības veidošanas process viņam atsaucot atmiņā Smilģa iestudējumu *Romeo un Džuljeta*, kur pirmajā pāri spēlēja nevis jaunībā ziedošie Vija Artmane un Eduards Pāvuls, bet gan Harijs Liepiņš un ne gluži vairs meitenīgā Milda Klētniece – proti, jaunos neviens nekad negribot laist pa priekšu.

Bet kopumā Placēnam šķiet – cilvēki aizmirsuši, cik labi šobrīd dzīvojam. «Kad atceros, ar kādām algām sākām strādāt... Braucām uz Maskavu, bija jāvelk izrādes kostīms, lai kaut cik pieklājīgi centrā parādītos. Nebija jau drēbju. Kad cilvēks ir pieradis pie visiem labumiem, tad ir grūti uzreiz atbildēt, kā viņam klājas. Tam ir jāpievērš uzmanība.» Tāpēc Latvijai jubilejā Placēns vēlētu – lai nav kara un cilvēki kļūtu labsirdīgāki, neturētu naidu cits uz citu. Un arī druscīņu prieka. «Čehijas vēstnieks man reiz ierosināja, ka kādā Rīgas parkā vajagot Šveika pieminekli. Skatītājs ietu garām, sēž Šveiks zem krūma, un cilvēks pasmaidītu... Vai tas nebūtu jauki?» ●

SITAMO MŪZIKAS INSTRUMENTU KVARTETA NO ASV

SŌ PERCUSSION

VIENĪGAIS KONCERTS LATVIJĀ

24.11. 19:00

JŪRAS VĀRTI, VENTSPILS

ĒDIENKARTE

Balta un melna kafija

BIĻETES: BIĻEŠU SERVISS TĪKLĀ